

Krhoun, Mečislav

K překladům K.F. Rylejeva do češtiny

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1966, vol. 15, iss. D13, pp. [101]-108

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/108492>

Access Date: 21. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MEČISLAV KRHOVN

K PŘEKLADŮM K. F. RYLEJEVA DO ČEŠTINY

Čeští buditelé, např. J. Jungmann, A. Marek nebo J. Kollár, kteří snili o sjednocení Slovanů pod vedením Ruska a pro něž ruský car byl nadějí a záštitou Slovanstva, rozhořčeně odsoudili jako rušitele slovanské jednoty Poláky, kteří se r. 1830 vzbouřili proti carské tyranii. Pro tyto buditele byly jakékoli revoluční ideje nepřijatelné. Děkabristé sice měli své plány na federaci Slovanů, ale mezi nimi a Čechy nebylo přímých osobních styků, jaké nalézáme např. mezi děkabristy a Poláky. Ideje děkabristů mohly k nám pronikat jedině prostřednictvím krásné literatury a žurnalistiky — aspoň ve skryté podobě. Avšak kulturní výměna, pokud existovala, dala se více v oblasti vědecké nežli umělecko-literární a publicistické.

Rok 1825 prakticky učinil konec literární činnosti děkabristů, zejména nejvýznamnějšího z nich, K. F. Rylejeva. Potlačení vzpoury na Senátském náměstí a uvěznění všech děkabristů, jejich odsouzení a zákaz rozšiřování jejich literárních děl znemožnily českým buditelům seznámit se blíže s jejich činností.

V letech třicátých a čtyřicátých 19. století se k nám uvádějí překlady ukázek z tvorby velkých i méně významných spisovatelů. Objevil se mezi nimi také bývalý děkabrista Bestužev-Marlinskij, ovšem v podobě jiné než před r. 1825. Děkabristická literatura ve vlastním slova smyslu k nám nepronikla. Byla ostatně úplně umlčena také v Rusku. Češi se mohli nanejvýš seznamovat se jmény děkabristů prostřednictvím polské literatury a publicistiky. Není pochyby, že se u nás čela proslulá Mickiewiczova báseň „Do przyjaciół Moskali“, v níž se čeští čtenáři setkávali se jmény děkabristů a poznávali jejich osudy, byť i jen v básnické zkratce. Ovšem dílo děkabristů bylo až do padesátých let nedostupné.

K prvnímu seznámení s dotud zakázanou tvorbou děkabristů dochází teprve v 2. polovině padesátých let, kdy se díky Gercenovi a Ogarevovi začaly objevovat knižně a v časopisech na Západě, hlavně v Londýně, Berlíně a Lipsku, dotud nevydané tajné a konfiskované práce pokrokových ruských básníků dvacátých let.¹ V těchto vydáních je na předním místě dílo Kondratije Fedoroviče Rylejeva, organizátora, vůdce a tribuna děkabristického povstání. Když od šedesátých let, a zvláště od r. 1871 bylo též v Rusku dovoleno uveřejňovat Rylejeva díla a zabývat se autorem i jeho literární činností, vzbudil Rylejev u nás pozornost některých překladatelů,² především Hynka J. Mejsnara.

Hynek Jaromír Mejsnar,³ středoškolský profesor a horlivý kulturní pracovník nejprve v Táboře, pak v Praze, kde působil na Akademickém gymnasiu, proslul jako překladatel ze staré řecké literatury. Překládal také z jiných jazyků, zvláště z ruštiny. Jeho překlady ruské literatury se zakládaly na dobré znalosti ruského jazyka. Mejsnar znal též jiné slovanské jazyky (překládal např. z polštiny), ruštinou se však zabýval odborně. Jako první Čech získal na pražské Karlově universitě učitelskou aprobaci z ruského jazyka. Jeho překlady z ruské literatury vznikly v mladších letech. R. 1875 zveřejnil rozsáhlý výbor z básní K. F. Rylejeva,⁴ r. 1876 vydal český bohatý výběr z básní N. Někrasova⁵ a r. 1886 vyšly knižně jeho překlady bajek I. Krylova.⁶ Tehož roku uveřejnil Mejsnar v Jelínkově Slovanském sborníku studii o Krylovovi.⁷

Překlad Rylejevových básní byl v pořadí Mejsnarových překladů z ruštiny první. Nebylo náhodné, že se objevil r. 1875. Toho roku se totiž dovršilo půl století od vzplanutí povstání pokrokové ruské šlechty proti carskému despotismu. Překlad z literárního odkazu revolučního básníka byl však nejen jubilejním příležitostným aktem, nýbrž vyplynul i z obecné svobodomyšlné nálady tehdejší české společnosti a z jejího kritického postoje k soudobému Rusku. Česká společnost po padesáti letech od vzniku vzpoury byla už schopna přijímat názory ruských sociálních revolucionářů a dovedla již ocenit význam revolučního činu děkabristů a jejich vůdce Rylejeva. Toto pochopení je patrné jak z výběru Rylejevových básní pro překlad, tak z životopisných, historických a literárně historických komentářů, jimiž Mejsnar v úvodě seznamuje české čtenáře se zjevem děkabristického básníka a s jeho dobou. Mejsnar vidí Rylejeva jako „básníka-občana“ a považuje za nutné široce vylíčit jeho politicko-občanskou činnost, seznámit čtenáře s jeho revolučními spolupracovníky a připojit překlad podrobné zprávy očitého svědka

o popravě vůdců povstání. Toto všechno je napsáno s neskrývanými sympatiemi k představitelům revolučního hnutí.

Podle Mejsnarova „Rylejev patří mezi nejslavnější vlastenecké básníky ruské v první čtvrti tohoto století“.⁸ Český překladatel si obzvlášť vážil Rylejevových občansko-politických básní. „Rylejevu stala se poezie mocným nástrojem k tomu, aby osvojil si národ ideu svobody a ústavy; touto myšlenkou proniknuty jsou skoro všechny jeho básně“, praví Mejsnar ve svém úvodu k překladu.⁹ Kolik se změnilo za padesát let v poměru Čechů k carskému Rusku, o tom svědčí překladatelův komentář k Rylejevově první proslulé politické básni *К вренемшьяку*, kterou Mejsnar přeložil s názvem *Milostníku*. Na okraj vzniku této básně napsal: „Ministr Arakčejev, zuřivý to věrný carský sluha, nemajíc určitého úředního oboru, byl tehdy neobmezeným pánem na Rusi. Ubohá Rusi! mnoho jsi ztrpěla od milostníků! Od časů Petrových historie, rdíc se studem, zapisovala do svých desk jména Bironův, Saltykových, Arakčejevů, Galicinů, Kleinmichelů, Adlerbergů aj.! Při zvuku těchto jmen již úpi srdce a volá o zřízení národního zastupitelstva. Nikdo nesměl stěžovati si do všemohoucího milostníka, oběti jeho ztrácely se v ledových pustinách Sibíře nebo hnily v smrdutých sklepech pevnosti. Tu po jedinou mladý výslužný dělostřelecký důstojník odvážil se pozdvihnout hlas a napsal báseň *Milostníka*.“¹⁰ Tyto Mejsnarovy řádky svým rozechvělým laděním i smělym odhalováním faktů svědčí o tom, že český překladatel vycházel ve svém hodnocení ruských poměrů z hodnocení ruských revolučně pokrokových kruhů za hranicemi carského Ruska. Celá citovaná stať se věčně i svým pojetím opírá o materiály uveřejňované za hranicemi v tiskových orgánech Gerceňových a ve vydáních Ogarevových.

Mejsnarovo hodnocení ruského básníka je patrné také z výběru a pořadí přeložených básní. Na kompozici knihy mohlo mít do jisté míry vliv lipské vydání Rylejevových spisů,¹¹ jehož Mejsnar nepochybně při své překladatelské práci používal, ale vcelku je uspořádání knihy samostatným dílem překladatelovým. Na první místo dal překladatel básně s politicko-občanskou tematikou, potom výběr drobných básní na jiná témata, výběr z *Dum* a *poém*y. Mejsnar překládal z Rylejevovy tvorby hlavně ty básně, které po stránce ideové byly jemu samému blízké. Svědčí o tom ta okolnost, že do svého výběru pojal jen čtyři *dumy*, ale přeložil úryvky nedokončených, politicky angažovaných *poém*, nebo že z politických veršů vynesal *Видение*, ódu na počest Alexandra Nikolajeviče, potomního Alexandra II., z níž vane duch loyality k carskému rodu. Klasicistická antikvizující lyrika z Rylejevových mladých let nevzbuzovala v českém překladateli, ač byl milovníkem antické poezie, tolik zájmu jako ideově zralé politické básně, jimiž básník dovedl vyjádřit antickou představu opravdového občana. Na to naráží Mejsnar v tvrzení, že Rylejevovy básně jsou proniknuty ideou „svobody a ústavy“. Jakou poezii hledal Mejsnar na Rusi, ukazuje jeho druhá překladová kniha, *Básně Nikolaje Někrasova*, do jejichž čela postavil překlad básně *Občan* a básník.

Mejsnarova překladatelská práce má svůj specifický dobový charakter, který souvisí s tehdejšími stavem bádání o Rylejevově díle. Tento stav nebyl tehdy na uspokojivé výši. Především nebylo kanonického vydání básnickových děl. V Rusku bylo básnickovo dílo více nežli čtyřicet let přísně zakázáno. První soubor Rylejevových veršů vyšel v Rusku teprve r. 1872 pětí J. P. Jefremova. V sedmdesátých letech začaly věnovat Rylejevovi pozornost také časopisy; např. *Russkaja starina* přinesla některé jeho *dumy*, otiskla „*Vojnarovského*“. Avšak nejuplněnější a cenzurovo neznetvořené byly sbírky vydané mimo území Ruska. Mejsnar musil těžit z edic vydaných v Rusku i mimo ně a sledovat literaturu týkající se Rylejeva vydávanou v Rusku i za hranicemi. Jednotlivé edice básní přinášely jejich různá znění, často značně odlišná. Chceme-li dnes ocenit Mejsnarovu práci, musíme stanovit to znění originálního textu každé básně, z něhož překladatel vycházel.

Mejsnar neuvedl přímo, podle kterého vydání pořizoval své překlady. Víme to bezpečně jenom o *poémě* „*Vojnarovskij*“, kterou prý „převvedl v objemu nejuplnějším a nejsprávnějším čtení *Ruské stariny*“ z dubnového čísla 1871.¹² Jinak, když mluví o *Dumách*, Mejsnar připomíná Rylejevovy spisy z r. 1862. Zdá se, že tu jde o Mejsnarův omyl, nebo o tiskovou chybu. R. 1862 Rylejevovy spisy nevyšly. Lipské vydání spisů vyšlo r. 1861. R. 1862 bylo vydáno *Собрание стихотворений декабристов* v Lipsku u Brockhause jako druhý díl *Библиотеки русских авторов*. Zde ovšem je Rylejevovým veršům věnováno jenom několik stránek.¹³ V případě tiskové chyby by šlo o Jefremovovo vydání z r. 1872. Řada faktů však ukazuje na to, že Mejsnar měl na mysli lipské vydání Brockhausovo (z r. 1861).

Když mluví v úvodu o Rylejevově literární pozůstalosti, připomíná Mejsnar, že ji tvoří mimo jiné 41 drobných básní a úryvků z větších básní. Tento počet souhlasí s počtem básní a úryvků *poém* v lipském vydání z r. 1861. Překlad básně „*K...mu*“ souhlasí počtem veršů i obsahem se zněním originálu otištěným v lipském vydání 1861. Báseň „*К К...му*“ ve vydání z roku 1872 má název rozšířovaný (ovšem nespřávně) „*К Каховскому*“, zatímco v lipském vydání má název nerozšířovaný. Dalším důkazem toho, že Mejsnar vycházel z lipského vydání, je

překlad dvou básní, které nepatří Rylejevovi, které však byly v lipském vydání otištěny jako jeho práce. Pro lipské vydání svědčí také překlad agitační písně Ax, тошко мне. Překlad svým rozsahem i obsahem plně odpovídá textu otištěnému v lipském vydání.

Kniha překladů Rylejevových básní, pořízená Mejsnarem, byla první obsáhlejší informací v Čechách o děkabristickém hnutí a o díle jeho nejvýznamnějšího básníka. Informační ráz této knihy je zdůrazněn již tím, že předmluva zabírá plných 17 stran textu. Nutno připomenout, že v té době předmluvy bývaly velmi krátké. Tak např. hned druhá kniha Mejsnarových básnických překladů z ruštiny obsahuje jen stručnou informaci o překládaném autorovi (Někrasovi) a o jeho díle v rozsahu asi půldruhé stránky.

Rylejeva životopisná fakta a údaje o jeho politické činnosti převzal Mejsnar většinou z pramenů otištěných mimo Rusko. Velmi mnoho těchto materiálů bylo otištěno v lipském vydání Rylejevových spisů. Odtamtud asi převzal Mejsnar látku k psychologickému obrazu ruského básníka, odtamtud pravděpodobně přeložil úryvky z Rylejevova dopisu ženě¹⁴ a vzpomínky E. Obolenského na poslední setkání s Rylejevem.¹⁵ Odtud je vzat v doslovném překladu popis popavy Rylejeva a jeho druhů 14. července 1826¹⁶ a přeložen Rylejevův dopis Puškinovi.¹⁷ Ale Mejsnar se nespokojil jen tímto jediným pramenem. Sledoval vývoj bádání o Rylejevovi také v jiných publikacích, zejména v časopise Russkaja starina, odkud převzal a přeložil kromě „Vojnarovského“ básně „Bestuževu“, známou Rylejevovu odpověď na Puškinovu kritiku jeho tvorby.¹⁸

Pokud jde o Rylejevovu vlastní tvorbu, bylo Mejsnarovou snahou seznámit českou veřejnost se všemi druhy jeho poezie. Z lyrických básní vybral 18 nejzávažnějších čísel, ze sbírky „Dumy“ pojal do svého výboru 4 básně, přeložil 5 fragmentů z nedokončených delších básní a poému „Vojnarovskij“.

Jak úvodní stať, tak výběr poezie ukazuje překladatelovu dobrou informovanost a jeho rozhled po Rylejevově díle i po stavu bádání o jeho životě a spisech. Překladatel prostudoval vzpomínkové materiály i básnickou korespondenci, pokud byly dostupné. Po stránce věcné byl tedy Mejsnarův překlad prací obtížnou, tím obtížnější, že překladatel narážel na neustálenost textových znění, na různé výklady ideového obsahu jednotlivých básní, dokonce na otázku jejich autentičnosti.

Tyto potíže způsobily, že se do Mejsnarova výboru Rylejevových básní dostaly dvě básně cizí, které v té době byly připisovány Rylejevovi. První z nich Svobody hrdý Amfione je překlad básně Свободы гордой вдохновенье N. M. Jazykova. Báseň byla poprvé uveřejněna r. 1859 v časopise Полярная звезда¹⁹ pod jménem Jazykovovým. Avšak pořadatelé lipského úplného vydání Rylejevových děl jí přiřkli Rylejevovi a Mejsnar jí jako takovou do svého výboru zařadil. Druhá básně Poslání přátelům je překlad ruské básně Послание к друзьям, která je dílem básníka Vladimíra F. Rajevského. V lipském vydání spisů se neprávem připisovala Rylejevovi. Teprve roku 1890 literární historie zjistila, že toto Poslání popisuje tíraspolské žalářní zážitky Rajevského.²⁰

Ačkoliv Mejsnar považoval Rylejevovy Dumy za obzvlášť důležité pro ruskou literaturu a připisoval jim kromě významu literárního také váhu historicky, tj. vlastenecky výchovnou, do svého výboru pojal jenom čtyři. Zdůvodňuje to tím, že si další dumy ponechává pro příští, obsáhlejší vydání svého výboru. Můžeme předpokládat, že na Mejsnara snad poněkud působilo Puškinovo mínění o Dumách, neboť se ve své předmluvě zmiňuje o tom, že se Puškin Dumám vysmlívá a nacházel v nich anachronismy a jiné nedostatky.²¹ Nicméně se Mejsnar myšlenky přeložit další dumy nezdával. Svědčí o tom nejen úryvek z dumy Děržavin, který čteme v předmluvě,²² nýbrž také překlady jiných dum, které později uveřejňoval v časopisech.²³

V překladech některých básní pozorujeme odchylky od znění v lipském vydání. Tyto odchylky jsou způsobeny jednak zásahem překladatelovým, jednak jeho volbou jiné textové varianty.

Překladatelův zásah do básnickova textu je dvojího druhu: jsou to buď drobné úpravy názvů a podtitulů, nebo vynechání řady veršů a zkrácení textu.

K drobnějším zásahům patří potlačení podtitulu Подражание Персиковой сатиры „К Рыбелю“, v překladu básně К временщику. V době, kdy byla báseň uveřejněna, byl podtitul v originále krycím manévrem se zřetelem k cenzuře. Báseň byla namířena proti carovu milci Arakčejevovi. Avšak poukaz na domnělý antický pramen otupoval na první pohled její ostří a činil ji pro cenzuru nezávadnou. Ale po padesáti letech v českém prostředí neměl tento podtitul smyslu; bez komentáře byl by českému čtenáři nesrozumitelný. Proto jej překladatel vynechal.

Podobně vynechal Mejsnar podtitul Подражание VII Посланию Дяпрео в Послání к N. J. Gnědiči. Zde ovšem nebylo třeba brát zřetel k cenzuře a odvolání na literární vzor francouzského klasika Boileau-Despréauxe bylo podle překladatelova názoru pro českého čtenáře zby-

tečně. Je však zajímavé, že překladatel přidal k této básni sám poznámku, v níž stručně informuje českého čtenáře o Gnědičově překladatelské činnosti.

Rylejevova báseň Стансы má v originále podtitul K A. Бестужеву. Mejsnar se zřetelem k jejímu obsahu zvolil ve svém překladu podtitul za název a původní název básně potlačil.

Do obsahu některých básní však Mejsnar zasáhl hlouběji. Týká se to v první řadě básně Občanská statečnost. V jejím překladě vynechal strofy IV., VIII. a IX.²⁴ Důvody, které ho k tomu vedly, jsou dosti zvláštní. Mejsnar se snaží oprostit své překlady od historických a národopisných zmínek, které by bez komentáře nebyly českému čtenáři srozumitelné. To vidíme v této ódě i ještě v jiných básních. Ve IV. strofe naší ódy mluví básník o rádcí Petra I. J. F. Dolgorukém a o N. I. Paninovi, který řídil zahraniční politiku ruské říše v době vlády Kateřiny II. Obě jména českému čtenáři neznámá Mejsnar raději odstranil. Podobně vypustil ze svého překladu verše, které se týkaly N. S. Mordvinova. Mordvinov byl sice Rylejevovi symbolem občanské statečnosti, avšak jeho jméno českému čtenáři let sedmdesátých nic neříkalo. Odstranění strof s oslavou Mordvinova porušilo však logický sled myšlenek, takže strofa desátá a zvláště poslední se v Mejsnarově překladu stávají nesrozumitelnými.

Český překladatel vynechal také 41 veršů v básni Pustina, a to verše 83—118 a 151 až 155.²⁵ První vynechaná skupina veršů je jakýmsi přehledem a hodnocením ruské literatury do dvacátých let 19. století. Protože tu básník mluví o řadě představitelů ruského písemnictví 18. a prvních dvaceti let 19. století, a o některých dokonce nepřímou, překladatel těchto 36 veršů vynechal. Ne všechna tato jména byla totiž tehdejšímu českému čtenáři běžná.

V druhé skupině vynechaných veršů byl opět vypuštěn výčet různých kavkazských kmenů, s nimiž v první čtvrti 19. století Rusové válčili. Ze se překladatel opravdu chtěl vyhnout komentářům, o tom svědčí i jeho úprava podtitulu básně Pustina. V originále zní K M. Г. Бепаре, v českém překladě je jméno odstraněno a podtitul zní Poslání příteli.

Neúplnost některých básní v Mejsnarově překladě ve srovnání s dnešním stavem originálů nedá se vždy vysvětlit zásahem překladatelovým. Tak druhá Rylejevova báseň, napsaná E. Obolenskému ve vězení (v Mejsnarově překladě Témuž), je kratší o 4 verše nežli dnešní stav originálu. Mejsnar totiž přeložil tyto báseň podle znění, které nalézáme v pamětech E. Obolenského, a tam tyto čtyři verše chybějí.²⁶ Podobně ve druhé části „Vojnarovského“ zůstaly nepřeloženy verše 449—452. Ty byly konfiskovány carskou cenzurou již v prvním vydání poémy r. 1825²⁷ a také ve vydání v Ruské starině r. 1872 (podle něhož Mejsnar tuto poému překládal) se neobjevily, pravděpodobně opět z cenzurních důvodů.

Pokud jde o překlad „Vojnarovského“, Mejsnar do něho nepojal životopis Mazepův, prózou napsaný A. Kornilovičem, zato přeložil veršované věnování A. A. Bestuževovi (Připsání A. A. Bestuževu) a životopis Vojnarovského z pera A. Bestuževa. Mejsnar jej doplnil několika životopisnými daty týkajícími se učence G. B. Millera a zkrátil poslední větu. Neuvědl však jméno autora životopisu.

Je těžko rozhodnout, nakolik zasáhl překladatel do autorského textu při překladu úryvku poémy o Chmelnickém, známého pod názvem Hajdamák. Mejsnar snad překládal také podle Ruské stariny, kde Jefremov uveřejnil sedm rozličných variant tohoto fragmentu,²⁸ otištěného ještě za života autorova. Srovnáme-li Mejsnarův překlad s textem tištěným r. 1825,²⁹ zůstaly nepřeloženy verše 83—114,³⁰ celkem 31 veršů. Ty byly otištěny i v lipském vydání. Příčinu, proč je Mejsnar nepřeložil, je těžko uhadnout. Snad se krvavá epizoda, kterou tyto verše popisují, přičila překladatelovu estetickému a etickému citění.

Nelze však přičítat na vrub překladatele tu okolnost, že báseň „K...mu“ nepřeložil celou, nebo že Píseň (Oj, jak teskno je mi) má v českém překladě jen sedm strof (proti dnešnímu stavu originálu, kde je jich patnáct).³¹ V době, kdy Mejsnar překládal, byly tyto básně známy jen v této neúplné podobě. Nalézáme je tak v lipském vydání.³² Avšak překladatelovým dílem je zkrácení komentářů ke čtyřem přeloženým dumám.

Mejsnar se snažil pokud možno zachovat vnější podobu Rylejevových básní. Převážnou většinou volí taková metra, která jsou ekvivalentní ruským, zachovává rýmový vzorec, nemění strofickou stavbu. Výjimek je celkem málo. Tak Эпиграмму (Безделок несколько) přeložil nerýmovaným elegickým distichem, v básni Укрутници (Жестокой) změnil obraz rýmu (střídavý nahradil sruženým). Celkem se v Mejsnarově práci uplatňuje snaha zachovávat rozměr originálu i všechny zvláštnosti formy. Musíme ovšem brát v úvahu specifické zvláštnosti dobové aplikace metrického systému.

Ač jsou Mejsnarovy překlady Rylejevových básní záslužné tím, že blíž seznámily českou veřejnost se životem a tvorbou pokrokového představitele ruské poezie dvacátých let minulého století, po stránce umělecké nejsou vynikající. Vlastní příčina je v překladatelově manýře, na kterou jako na záporný zjev jeho práce poukazovali už současníci. H. Vysoký ve své jinak příznivé charakteristice Mejsnarovy překladatelské činnosti poznamenává, že „nepříjemně působí pouze zbytečné užívání slov jinოსловanských, zejména ruských, a výrazů nové a ne vždy

šťastně utvořených".³⁴ Zvláště poslední výtka, týkající se užívání neústrojně tvořených neologismů, je víc než oprávněná. Slova jako milostia, lichota, přestol, záticho, lichoznam, hřebí, truchlota, tušba, jásota, supodivý, bratrovrahý, mrzkobludný, klidnohrdý, naklonilý, sladkopachý, stožňovat se, postřítí, připomáhati, vzhýřiti, navracovat, rozjeřiti atd. pocitovala se už tehdy jako cizorodé, podivínské a toporné jazykové zvláštnosti, které činily Mejsnarovy překlady těžce čtivými.

Mejsnarova překladatelská metoda se vyznačuje některými charakteristickými znaky. Jednoduché a jasně vyjádřené básnickovy myšlenky tlumočí Mejsnar často obrazy složitějšími, které nemají v původním textu opory. Tím dochází někdy i ke změně emocionálního zabarvení verše, po případě i k deformaci básnickovy myšlenky.

Příkladem jednoduchého rozvedení původního básnickova obrazu mohou být tyto verše:

*však v malčtoscnu tuto vřavu
kavkazských, Elbrus, krása hor
svůj klidnohrdý noří z o r
a u nebe nevzrušenou hlavu.*

(Občanská statečnost, 32)a)

a) Všecky české citáty jsou uvedeny podle knihy K. F. Rylejev, *Básně*. Přeložil Hynek J. Mejsnar. Praha, I, L. Kober, 1875.

V originále čteme:

*Но тщетны дерзкие порывы;
Эльбрус, кавказских гор краса,
Невозмутим, под небеса
Возносит верх свой горделивый.*

(Гражданское мужество, 286)b)

Podobný příklad poskytuje překlad těchto tří veršů:

*Спасителю — сей истине верховной —
Мы подчинить от всей души должны
И мир вещественный, и мир духовный.*

(Е. П. Оболенскому, 295)

který zní:

*Té pravdě svrchované, spasitelí,
musíme oddat s ochotou,
s horoucí duše plnotou
i hmotný svět i duchovní svět celý.*

(Témuž, 40)

Prosté verše Rylejevovy

*О, как на лире я потшусь того прославить,
Отечество мое кто от тебя избавит*

(К временщику, 278)

Mejsnar tlumočí:

*Jak lyrou proslavím pak toho bohatýra,
jenž vlast mou od tebe zachráni, od u píra!*

(Milostníku, 28)

Zavádí sem dva výrazy, které nejsou v původním textu a zkreslují prostotu Rylejevova stylu. Původně prostý básníkuv obraz ve verších:

*И с видом нестерпимой муки
В волнении сильном он сказал*

(Войнаровский, 215)

je tlumočen obrazem složitějším a originálu cizím:

*a v nevyslovitelné muce
rozevřel t e s k n ý ú s t ě l á ř.*

(„Vojnarovskij“, 95)

b) Všechny citované ruské příklady jsou uvedeny podle knihy Полное собрание сочинений К. Ф. Рыльева. Лейпциг, 1861, F. A. Brockhaus.

Podobně originálu neodpovídá překlad těchto čtyř veršů:

*Как часто нежно и приветно
На мне прекрасный взор бродил.
И я казачку неприметно
Душою пылкой полюбил.*

(„Войнаровский“, 227)

*Jak často milosrdně, něžně
zrak do mne krásný vetknula,
tu duše k ráje svého kněžně
horoucí láskou vzplanula.*

(„Vojnarovskij“, 107)

Tři poslední příklady dobře ukazují Mejsnarův sklon k jistému nadsazování, které zkrusluje prostý výraz básníkův a působí dojmem strojenosti.

V následujících dvou verších nejde jen o nadnesení, ale také o rozmělnění básníkovy představy:

*a šlape patou obrovou
bez práví, křivdu, havět lichou.*

(Občanská statečnost, 30)

Proti tomu u básníka čteme prostě:
*И давит сильною пятой
Коварную несправедливость.*

(Гражданское мужество, 283)

Při překladu veršů

*Смотри, о, Делия, как вянет сей цветок.
С какой свирепостью со стебелка
Вслед за листочком рвет листочек
Суровой осени рука!*

(Жестокой, 320)

rozšiřuje překladatel představu básníkovy o nový, vlastní obraz, vyjádřený v posledním verši:

*Tu viz, o, Delio, hle tento kvíteček . . .
jak vadne na stěble za listkem listček,
jak jeseni je krutá ruka trhá
a z lůna krásy ve prach vrhá!*

(Ukrutnici, 43)

Někdy Mejsnar tlumočí básníkovu představu tak, že ji posune do jiné polohy. Např. statická představa veršů

*И с гордостью на дикий дол
Глядят верхи церквей высоких*

(„Войнаровский“, 213)

je vyjádřena dynamickými představami

*a bání kostelních třepot
po pusté důli tam se se mihá.*

(„Vojnarovskij“, 93)

kteřá úplně mění náladu veršů.

Podobně ve verších

Лишь только бояливо
Задумчивость порою
Заглянет в угол мой
Покойный и счастливый.

(Пустыня, 306)

do statické básníkovy představy je v překladu vnesen pohyb, který neodpovídá jeho záměru a je novým, samostatným přínosem překladatelovým:

jen někdy ze zákrytu
bojácně truchlota
zahlédne do kouta
a zčeří poklid citu

(Pustina, 45)

Současně poslední verš pozměňuje původní básníkovu představu tak, že nevyjadřuje ji samu, nýbrž její důsledek.

Podobně nikoliv básníkův obraz, nýbrž jeho důsledek najdeme v převodu těchto veršů:

Преодолея он ужас свой

(„Войнаровский“, 219)

Опáсал духа bodrotou

(„Vojnarovskij“, 99)

Zvážíme-li způsob Mejsnarovy překladatelské práce, musíme dospět k závěru, že se Mejsnar znažil zachovat především formální stránku své předlohy. Úzkostlivě zachovává rým, snaží se vystihnout ekvivalentně metrum; volněji nakládá s básníkovým obrazem a dospívá někdy až k deformaci jeho představy. Nikde však podstatně nezkomolil obsah myšlenky a neprojevil hrubé neporozumění textu. Jestliže byl jeho překlad ve své době málo obratný a zdá-li se nám dnes kostrbatý nebo místy až podivínský, má na tom vinu Mejsnarovo jazykové novotaření. Trvalou zásluhou Mejsnarovou zůstane, že jako první seznámil ve větším rozsahu české čtenáře s revolučním dílem nejvýznamnějšího děkabristy.

P O Z N Á M K Y

¹ Viz Библиография произведений Рылеева и литературы о нем в книге: К. Ф. Рылеев, Полное собрание сочинений. Редакция, вступительная статья и комментарии А. Г. Цейтлина — Academia 1934, str. 852—867.

² Rylejeva překládali kromě Mejsnara Rudolf Pokorný (viz např. Obrazy života 3, 1872, č. 5, str. 79) a Fr. Č. (viz Koleda I, 1876, str. 327—328).

³ O Mejsnarovi viz Ottův slovník naučný, heslo *Mejsnar*, kde o něm píše Vj na straně 43—44; XXXI. roční zpráva cis. král. Akademického gymnasia v Praze. Za šk. r. 1894 až 1895. V Praze 1895. Nekrolog Zikmunda Wintra str. 23—25; Světozor 1895, str. 299—300.

⁴ Konráda Feodoroviče Rylejeva Básně, jež z výběru na česko převedl a životopisem poetovým opatřil Hynek J. Mejsnar. V Praze. Nákladem knihkupectví I. L. Kober, 1875. — Všeobecná knihovna. Redaktor František Zákrejs. Svazek VI.

⁵ Básně Nikolaje Někrasova. Přeložil Hynek J. Mejsnar. V Praze. Tisk a náklad dra Eduarda Grégra, 1876.

⁶ Bajky Ivana Krylova v devíti knihách. Česky složil Hynek J. Mejsnar I.—III. V Praze. Wiesner, 1886. Obrazkové besedy pro českou mládež, sv. 6, 7, 8.

⁷ *O životě, spisech a literárním významu J. A. Krylova*. Napsal profesor H. J. Mejsnar. — *Slovanský sborník statí z oboru národopisu, kulturní historie a dějin literárního a společenského života*. J. Otto, Praha, 1886, str. 21—25, 72—76, 114—116.

⁸ K. F. Rylejeva, Básně, str. 19.

⁹ Tamtéž, str. 9.

¹⁰ Tamtéž, str. 9.

- ¹¹ Полное собрание сочинений К. Ф. Рылеева, Лейпциг, F. A. Brockhaus, 1861.
¹² Básně K. F. Rylejeva, str. 20.
¹³ Rylejevovy básně jsou na stránkách 197—204 a 230—231.
¹⁴ Полное собрание сочинений, 1861, стр. 74.
¹⁵ Tamtéž, str. 75.
¹⁶ Tamtéž, str. 82—86.
¹⁷ Tamtéž, str. 370—371.
¹⁸ Русская старина 1871, č. 1, str. 94.
¹⁹ Č. 5, str. 37.
²⁰ O historii této básně viz Декабристы. Составил Вл. Орлов ГИХЛ, Москва—Ленинград, 1951, стр. 618.
²¹ Básně K. F. Rylejeva, str. 21.
²² Celá дума byla uveřejněna v Českém jihu VI, 1877, č. 4 z 26. 10.
²³ Viz např. překlad dum Natalie Dolgorukova v Českém jihu, IX, č. 9 z 26. 11. 1880
 a Vidění carové Anny Janovny tamtéž, č. 10, z 3. 12. 1880.
²⁴ Vynechané verše v lipském vydání na straně 284, 285 a 286.
²⁵ Vynechané verše v lipském vydání na str. 307 a 309—310.
²⁶ Jde o verše:

*Как радостно, о друг любимый мой,
 Внимаю я столь сладкому глаголу,
 И как орел на небо рвусь душой,
 Но плотью увлекаюсь долу,*

Toto čtyřverší je v textu uveřejněném v lipském vydání na str. 295. Ale tamtéž na str. 71—72 v II. oddíle Материалы для биографии К. Ф. Рылеева nazvaném Воспоминания о Рылееве князя Е. Оболенского čteme text zkrácený, který se stal podkladem Mejsnarova překladu.

- ²⁷ Войнаровский. Сочинение К. Рылеева. — Москва. В Типографии С. Селивановского. 1825, стр. 47.
²⁸ 1871, kn. 1, стр. 64—113.
²⁹ Соревнователь просвещения, 1825, XXX, kn. 1, стр. 97—104.
³⁰ Str. 272—273 lipského vydání.
³¹ Viz К. Ф. Рылеев, Полное собрание сочинений. Редакция, вступительная статья и комментарии А. Г. Цейтлина. Academia, 1934.
³² К К...му на str. 315—316, Песня на str. 33—335.
³³ OSN, heslo Mejsnar, 43—44.

K вопросу о чешском переводе стихотворений К. Ф. Рылеева

Впервые избранные стихотворения К. Ф. Рылеева были напечатаны на чешском языке к 50-ой годовщине декабристского восстания (в 1875 г.). Переводчиком стихотворений был Г. Я. Мейснар, преподаватель русского языка в Праге.

Автор статьи пытался показать всю сложность а также трудности перевода, что объясняется недостатками исследований о жизни и творчестве К. Ф. Рылеева в данную эпоху. Вот почему переводы некоторых стихотворений получились неполными. Автор статьи показывает также основные стилистические особенности перевода. Мейснар более склонен обращать внимание на форму перевода и слишком свободно относится к идейному содержанию. Переводу вредят многочисленные неологизмы. Однако этот перевод имел значение для своего времени: он впервые познакомил чешских читателей с лучшими произведениями поэта-декабриста.

М. К.